

ENHET
Enheten för Avtalsfrågor
HANDLÄGGARE
Sofie Rehnström

DATUM
2021-12-13
ERT DATUM
Ert datum

DIARIENUMMER
20210328
ER REFERENS
Ju2021/03517

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

LOs yttrande över promemorian Upphovsrätten på den digitala inre marknaden, Ds 2021:30

LO har begränsat sitt yttrande till de förslag till ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk som är av särskild betydelse för våra medlemsförbund. Det vill säga avsnitt 13, Nya regler om upphovsrätt, i promemorian. Avsnittet innehåller förslag på hur artiklarna 18 – 23 i direktivet EU 2019/790 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala marknaden (DSM-direktivet) ska implementeras i svensk rätt.

LO anser att promemorians lagförslag på ett flertal punkter inte når upp till den skyddsnivå som krävs av direktivet. Dessa behandlar LO nedan.

Avsnitt 13.1 – Inledande överväganden om upphovsrättsliga avtal
LO konstaterar att det i avsnitt saknas en närmare beskrivning av syftet med artiklarna 18 - 23 i DSM-direktivet, och därmed vad som ska uppnås vid implementeringen. Direktivet har i dessa delar till syfte att skapa en bättre balans på den upphovsrättsliga marknaden till upphovspersonernas och de utövande konstnärernas fördel. Fokus ska särskilt ligga på den digitala marknaden där det sedan flera år tillbaka har skett en förskjutning av såväl makt som kapital till upphovspersonernas och konstnärernas nackdel. Dessa är oftast, om inte alltid, den svagare parten vid förhandlingar om överlåtelse och licensiering av sina rättigheter.

LOs uppfattning är att det för att kunna utjämna maktbalansen och uppfylla direktivets syfte är nödvändigt att utsträcka regelverket till att gälla för alla förvärv som sker i värdekedjan. Det är i senare led de stora intäkterna görs och där upphovspersonerna och de konstnärliga utövarna saknar både insikt och möjlighet att påverka de villkor som ställs. Tyvärr föreslås inte detta i promemorian. Att som promemorian föreslå obligationsrättsliga bestämmelser som gäller gentemot första förvärvaren är ett steg i rätt riktning, men LO menar att detta inte är tillräckligt för att uppnå direktivets krav att upphovspersoner och de utövande konstnärerna ska erhålla en lämplig och proportionerlig ersättning vid överlåtelse av upphovsrätt.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA WWW.LO.SE
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

Avsnitt 13.2 - Rätt till skälig ersättning, (artikel 18)

Enligt lagförslaget ska upphovspersoner och konstnärliga utövare ha rätt till skälig ersättning när de överlåter upphovsrätt till någon som avser att nyttja rätten i förvärvsverksamhet. Beträffande begreppet skälig. I direktivet framgår det tydligt att en upphovsperson och en konstnärlig utövare ska ha rätt till ”lämplig och proportionerlig” ersättning när denne överlåter sin rätt till annan. Lämplig och proportionerlig bör, enligt LOs uppfattning, tolkas som något utöver skälig. Syftet med direktivet är att de nya reglerna ska leda till generella höjningar av vissa ersättningar för upphovspersoner och konstnärliga utövare.

Vidare vill LO betona att det enda sättet att säkerställa att direktivets syfte uppnås när fråga är om ”on demand nyttjande” är att inför en så kallad oavvislig ersättningsrätt. Det vill säga att förutom ersättning vid överlåtelser bör det införas en ersättning för nyttjandet i sig.

Avsnitt 13.3 - Rätt till ytterligare skälig ersättning, (artikel 20)

Enligt förslaget ska en upphovsperson och en konstnärlig utövare ha rätt till ytterligare skälig ersättning om det i efterhand visar sig att den avtalade ersättningen är oproportionerligt låg i förhållande till förvärvarens intäkter från nyttjandet av verket. Liksom artikel 18 tar artikel 20 sikte på att upphovspersonen och den utövande konstnären ska erhålla en lämplig och proportionerlig ersättning för den överlåtna rättigheten. Trots detta föreslås att ersättningen inte ska gå att erhålla retroaktivt, det vill säga att ersättningsregleringen endast ska kunna jämkas framåt i tiden. För LO är det oklart vilken tidpunkt som avses, är det från tidpunkten för återopande av rättigheten eller från den tidpunkt då rätt vunnits enligt artikel 20? Oavsett vilken tidpunkt som avses anser LO att förslaget i den delen åsidosätter syftet med artiklarna 18 och 20. Att enbart föreslå jämkning av ersättningen framåt i tiden innebär att upphovspersonen eller den utövande konstnären inte har någon möjlighet att kompensera sig och därmed utfå en lämplig och proportionerlig ersättning.

Det föreslås att bestämmelsen ska kunna tillämpas på ingångna avtal om dessa inte är äldre än 10 år. LO ställer sig positiv till den retroaktiva tillämpningen men anser att den borde vara 20 år. Detta för att bestämmelsen ska få full effekt.

Avsnitt 13.4 - Rätt till information, (artikel 19)

Den som förvärvat upphovsrätt till ett verk ska minst en gång per år informera upphovsmannen och den utövande konstnären om de sätt på vilket verket har utnyttjats, samtliga intäkter som förvärvaren har haft från utnyttjandet och den ersättning som upphovsmannen och den utövande konstnären har rätt till, under förutsättning att förvärvaren har haft intäkter

från utnyttjandet av verket eller om ersättning är beroende av i vilken omfattning verket utnyttjas.

Enligt förslaget ska upphovspersoner och utövande konstnärer, vars bidrag till verket inte är betydande, enbart ha rätt till informationen på begäran om hen behöver den för att kunna framställa krav på ytterligare skälig ersättning. Angående begreppet ”bidrag till verket inte är betydande”. LOs uppfattning är att begreppet är otydligt och tvistedrivande. De personer som är utvalda att medverka som exempelvis studiomusiker vid en inspelning är unika och nödvändiga för verkets uppkomst. Att deras stämma skulle kunna spelats av någon annan musiker är oväsentligt, den argumentationen skulle kunna tillämpas på samtliga medverkande vid inspelningen. LO anser att alla som uppbär ersättning ska ha rätt att få informationen. Någon administrativ börda kan det inte vara frågan om eftersom informationen ändå ska sammanställas.

Avsnitt 13.5 - Rätt att häva ett avtal

Enligt förslaget ska en upphovsperson eller utövande konstnär ha rätt att häva ett avtal med en förvärvare om vissa villkor är uppfyllda. Upphovsrätten ska vara upplåten med ensamrätt, förvärvaren har inte inom skälig tid utnyttjat verket, upphovsmannen har uppmanat förvärvaren att utnyttja verket och förvärvaren har inte gjort så inom sex månader.

LO ställer sig positiv till förslaget men anser att bestämmelsen, för att få avsedd verkan, bör gälla för redan ingångna avtal. Det finns en mängd fall där upphovspersoner och utövande konstnärer för många år sedan överlåtit sina rättigheter till förvärvare med exklusiv verkan där förvärvaren inte har nyttjat verket än idag. Genom att inte föreslå att denna bestämmelse ska implementeras med retroaktiv verkan går det svenska samhället miste om omfattande kultur som då skulle kunna ”låsas upp” och upphovspersoner och de konstnärliga utövarna miste om att få sitt verk uppfört och dessutom erhålla ersättning för sitt arbete.

Avsnitt 13.6 – Rätt till alternativ tvistlösning

I promemorian föreslås en ny bestämmelse i 27 § 2 stycket sista meningen Upphovsrättslagen där det framgår att det inte ska vara möjligt att inskränka upphovspersoners och konstnärliga utövares möjligheter att påkalla alternativ tvistlösning i tvist om rätt till ytterligare skälig ersättning eller rätt till information. Enligt promemorians bedömning anses existerande skiljeförfarande och privat medling uppfylla direktivets krav. LO instämmer inte i den bedömningen. Andra möjligheter att lösa tvister bör kunna tillämpas. Skiljeförfaranden är mycket kostsamma och inte ett proportionerligt alternativ för enskilda upphovspersoner eller utövande konstnärer. Privat medling likaså. Viktigt är att det skapas en solid branschpraxis som är tillgänglig för alla. Det bör i stället tillskapas en statlig nämnd där medling är huvudfokus, men där nämnden även kan komma med

rådgivande utlåtanden om hur de anser att tvisten i fråga borde lösas. På så sätt kan parterna sedan ta ställning till om man vill dra tvisten vidare till domstol eller förlikas. Genom en sådan ordning kan utlåtanden från branschkunniga personer utvecklas utan att den enskilde upphovspersonen eller utövande konstnären behöver riskera stora ekonomiska kostnader för vad som inte säkert kommer leda till en ekonomisk utdelning, (särskilt om tvisten avser en begäran om att få ta del av information). Det är inte en rimlig ordning att en enskild upphovsperson eller utövande konstnär ska behöva riskera omfattande kostnader för att få ett avgörande om exempelvis rätt till information.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Sofie Rehnström
Handläggare